

Działania inwestycyjne (budowa zbiorników przeciwpowodziowych), zgodne z uchwałami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla gmin Lipnica Murowana i Gnojnik, przy założeniu zgodności działań z ustaleniami zawartymi w w/w planach, z mocy prawa musiały już być poprzedzone udziałem społeczeństwa w postępowaniach o ocenie oddziaływania na środowisko na etapie uzgadniania projektów planów zagospodarowania przestrzennego (art. 40 ust.1. pkt.1 Ustawy Prawo ochrony środowiska). Należy jednak pamiętać, że inwestycje typu „budowa zbiorników przeciwpowodziowych” należą do strategicznych w skali lokalnej oraz całej doliny. Odległy czas potencjalnej realizacji inwestycji oraz skala zagadnień podlegających ocenie w kontekście dynamicznie zmieniającego się ustawodawstwa krajowego w zakresie wymagań ochrony środowiska, z dużym uprawdopodobnieniem (wręcz pewnością) skutkować będzie wprowadzeniem zmian do obecnych lub nowych planów i w tym kontekście, poza bezpośrednim obowiązkiem przeprowadzenia postępowania OOŚ wynikającym z obowiązku uzyskania dla planowanych przedsięwzięć decyzji środowiskowych, przeprowadzenie postępowania OOŚ dla w/w inwestycji **należy dodatkowo uznać za nieuniknione.**

4.8. WSTĘPNE OKREŚLENIE MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA TERENÓW POD PLANOWANE

INWESTYCJE

Skala trudności w pozyskaniu terenów pod planowane w niniejszej Koncepcji inwestycje budowlane uzależniona będzie od:

- bieżącego przeznaczenia i sposobu użytkowania terenów znajdujących się w kolizji z obszarem planowanych inwestycji lub będących w zasięgu oddziaływania (uciążliwości) w związku z ich realizacją
- stanu uregulowań prawnych nieruchomości względem parceli objętych przedmiotem prowadzonych postępowań administracyjnych
- posiadaniem dla terenów planowanych inwestycji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenu i ujęciem planowanych inwestycji w ustaleniach planów
- oporem lokalnej ludności na etapie toczących się postępowań administracyjnych związanych z fazą przygotowania inwestycji oraz na etapie wyrażania zgody na dysponowanie nieruchomościami na cele budowlane

Wymienione wyżej uwarunkowania wskazują, że ocena możliwości pozyskania terenu pod inwestycje na tym etapie opracowania jest dość trudna do wykonania, a już na pewno nie może być podstawą wiążącego wniosku co do planowania wskazanych w Koncepcji inwestycji. Istotnym w ocenie pozyskania terenu pod inwestycje jest fakt obowiązywania na danym terenie miejscowych planów zagospodarowania terenu, w których w sposób wyprzedzający można dokonać zmian lub dopuszczeń przeznaczenia terenu dla przeprowadzenia planowanych inwestycji, traktując je jako działania strategiczne w wymiarze gminy oraz doliny. W tym kontekście pożądanym byłoby wypracowania

kompromisowego stanowiska na etapie projektu nowych planów lub wprowadzenie uchwałami stosownych zmian w planach już obowiązujących. Biorąc pod uwagę fakt, że inwestycje o których mowa w Koncepcji, należą do przedsięwzięć wymagających dość złożonego i wieloetapowego procesu przygotowania (faza planowania – faza pozyskiwania środków – faza przygotowania inwestycji – faza realizacji), potencjalny czas rozpoczęcia ich realizacji należy uznać za dość długi. W tym kontekście dla terenów z obowiązującym aktualnie planem miejscowym (gminy: Lipnica Murowana, Gnojnik, Dębno) należy mówić o ujęciu proponowanych wprost inwestycji lub kierunków działań w nowych planach. Na terenach nie posiadających MPZT, wymienione w Koncepcji działania strukturalne i niestructuralne powinny znaleźć odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych rozwoju gmin, które w praktyce stanowią dokument podstawowy na etapie uzgadniania WZiZT lub decyzji ULI CP wobec zgłoszonych zadań inwestycyjnych.

Na chwilę obecną, inwestycje budowy zbiorników przeciwpowodziowych Lipnica Murowana i Gosprzydowa, ujęte są w planach miejscowych właściwych lokalizacyjnie gmin. W tym kontekście inwestycje te nie pozostają w sprzeczności z bieżącym przeznaczeniem terenów pod zabudowę. Jest to niewątpliwie duża zaleta z punktu widzenia rozpoczęcia procesu przygotowania inwestycji (brak postępowania w sprawie wydania decyzji ULICP dla przedmiotowych inwestycji). Nie rozwiązuje to jednak problemu udziału społeczeństwa w kolejnych fazach uzgadniania inwestycji na etapie postępowań administracyjnych zakończonych wydaniem:

- decyzji środowiskowej
- decyzji wodno-prawnej
- decyzji o pozwoleniu na budowę

Wszystkie w/w postępowania prowadzone są przy udziale zainteresowanych stron (działki w zakresie inwestycji, działki sąsiednie oraz działki w zasięgu uciążliwości), przy czym postępowanie w sprawie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę wymaga uzyskania dodatkowo zgód od właścicieli gruntów (wyłącznie w pasie inwestycyjnym) na dysponowanie nieruchomościami na cele budowlane. Inny charakter problemów w tym zakresie może dotyczyć pozyskania terenów pod zbiornik Okocim, gdzie aktualne przeznaczenie terenów nie posiada funkcji związanych z realizacją planu ochrony przeciwpowodziowej. Jako dodatkowy element pogarszający sytuację w pozyskaniu tego terenu pod zbiornik należy wymienić skalę zmian w zagospodarowaniu potencjalnej czaszy zbiornika (przebudowa: dróg, mostów, uzbrojenia terenu, wykonanie dość wysokich zapór bocznych, lokalne wywłaszczenia terenów zabudowanych). Dotychczasowy brak prowadzenia jakichkolwiek działań przez gminę w tym kierunku na rozważanym terenie, *de facto* utrudnia postawienie bliższej oceny potencjalnych możliwości przeprowadzenia inwestycji budowy zbiornika Okocim w tym rejonie.

Biorąc pod uwagę charakter i skalę inwestycji przebudowy obwałowań, głównie na odcinku gminy Borzęcin, trudności z pozyskaniem terenu pod inwestycje mogą wiązać się dodatkowo z przebudową obwałowań na odcinkach ścisłej zabudowy m. Borzęcin Górny. Dodatkowym, znacznie trudniejszym aspektem do rozwiązania może być przebudowa mostów na tym terenie z uwagi na ścisłe ograniczenia infrastruktury drogowej oraz zabudowę. Nie przewiduje

się natomiast większych trudności z pozyskaniem terenu pod przebudowę obwałowań na terenach wolnych od zabudowy (lub z zabudową rozproszoną) z przewagą użytków rolnych.

Z przytoczonych powyżej informacji wynika, że możliwości przyszłego pozyskania gruntów pod planowane inwestycje będą zależeć od:

- charakteru i sposobu prowadzenia polityki inwestycyjnej przez samorządy lokalne (umiejętność przekonania społeczeństwa o zasadności planowanych inwestycji, zastosowanie strategii kompensującej potencjalny wpływ inwestycji na otoczenie, głównie w odniesieniu do zbiorników) oraz podtrzymania aktualnego stanu przeznaczenia obszarów planowanego zainwestowania doliny na cele zbiorników przeciwpowodziowych, z wyłączeniem funkcji rekreacyjnych
- komplementarności rozwiązań technicznych planowanych inwestycji, z poszanowaniem ustaleń prawa miejscowego, uwarunkowań społeczno-kulturowych oraz uwarunkowań środowiskowych,
- uregulowań prawnych nieruchomości na czas prowadzenia inwestycji.

Waga tych elementów została zweryfikowana już w praktyce inwestycyjnej na tym terenie po roku 1998, kiedy to prowadzono już postępowania o wydanie WZiZT w sprawie lokalizacji zbiorników: Gosprzydowa i Leksandrówka w gminie Gnojnik. W rezultacie inwestycje te nie zostały uzgodnione i nie weszły do fazy projektowania. Oceny powodów takiego rozstrzygnięcia spraw w tamtym czasie są podzielone i niejednoznaczne. Przeważa jednak opinia o finalnym braku akceptacji społecznej wobec planowanych inwestycji, choć jej powody nie są do końca wyjaśnione. Z tego też względu należy liczyć się z okolicznościami nieprzewidywalnymi w ocenie możliwości przeprowadzenia postępowań administracyjnych, a zwłaszcza pozyskania gruntów na cele budowlane.

Biorąc pod uwagę powyższe oraz ocenę ekspercką trudności w uzgadnianiu tego typu inwestycji (budowa zbiorników, inwestycje liniowe), **zaleca się aby jakiegokolwiek zaawansowane działania w tym zakresie zostały poprzedzone sondowaniem opinii społecznej o zamiarze przeprowadzenia w/w inwestycji, a w dalszej kolejności zebraniem zgód od właścicieli gruntów pod planowanymi inwestycjami, już na etapie opracowań wstępnych do dokumentacji projektowych.**

4.9. OKREŚLENIE SZACUNKOWYCH KOSZTÓW REALIZACJI PROPONOWANYCH INWESTYCJI

Szacunkowej wycenie kosztorysowej inwestycji (WKI) służących zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa powodziowego w dolinie Uszwicy, podlegały wyłącznie propozycje działań, które wykraczają poza czynności wynikające z obowiązków bieżącej konserwacji i utrzymania w należyтым stanie technicznym urządzeń wodnych. Obowiązek ten wynika statutowo z ustaw: Prawo Wodne oraz Prawo Budowlane i należy do właściciela wód, właściciela urządzenia wodnego lub użytkownika urządzenia wodnego stosownie do odnoszonych korzyści (w przypadku użytkowników wód i urządzeń wodnych, szczegółowy zakres obowiązków określają decyzje wodno-prawne). W przypadku utrzymania wód

dorzecza Uszwicy, czynności te, jako obligatoryjne względem właściciela wód (w tym przypadku Marszałek Województwa Małopolskiego za pośrednictwem Małopolskiego Zarządu Melioracji Wodnych w Krakowie), mogą być finansowane wyłącznie ze środków na ten cel statutowo przeznaczonych (środki z rezerwy celowej budżetu państwa) i nie mogą bezpośrednio być finansowane z innych źródeł pozaresortowych.

Innym powodem, dla którego celowo pominięto w wycenie robót czynności konserwacyjno-utrzymaniowe struktury koryt rzek, potoków, kanałów i rowów melioracyjnych, to bieżące potrzeby finansowe na ich realizację, a te – jak pokazuje praktyka ostatnich lat – są ograniczone do wypełniania potrzeb podstawowych i doraźnych, z rozległymi zaniedbaniami w zakresie utrzymania struktury hydrograficznej w całym dorzeczu Uszwicy. Wojewódzkie Zarządy Melioracji i Urządzeń Wodnych corocznie przeprowadzają przeglądy wód i urządzeń melioracji wodnych podstawowych i na ich podstawie określają stan techniczny oraz szacują wielkości środków finansowych niezbędnych do przeprowadzenia prawidłowej konserwacji i eksploatacji tychże urządzeń. Poziom środków finansowych przyznawanych z budżetu państwa na eksploatację i konserwację urządzeń melioracji wodnych podstawowych od kilku lat nie zaspokaja najpilniejszych potrzeb w tym zakresie (środki budżetowe przyznawane na konserwację i utrzymanie urządzeń wodnych w zarządach WZMiUW **nie przekraczają kilku – kilkunastu procent wielkości zgłaszanych corocznie potrzeb**). Z tego względu istotnym jest poszukiwanie dodatkowych sposobów, które pozwolą, chociaż w części rozwiązać problemy w wymienionym powyżej zakresie. Do w/w należą licznie zawierane porozumienia z samorządami lokalnymi oraz inne programy społeczne, niemniej jednak ich skala jest wciąż niewielka w stosunku do bieżących potrzeb w zakresie konserwacji i utrzymania urządzeń wodnych.

Powyższe stanowi jeden z kluczowych powodów, dla którego po stronie środków skutecznej redukcji zagrożeń powodziowych w dolinie Uszwicy trudno stawiać zadania, które ze względów koniunkturalnych, albo będą realizowane w całości, albo w części, albo w ogóle. Taki model zarządzania ryzykiem powodziowym w zlewni nie może stanowić - zwłaszcza w podstawowym wymiarze - o bezpieczeństwie terenów zagrożonych powodzią. Prace konserwacyjno – utrzymeniowe w zakresie wód i urządzeń melioracji podstawowych oraz uzasadnione regulacje koryt powinny być jednak ważnym elementem wspomagającym proponowaną w koncepcji strategię ochrony przeciwpowodziowej w dolinie Uszwicy za pomocą zbiorników przeciwpowodziowych, a zwłaszcza na terenie cieków dorzecza, gdzie możliwości zastosowania innych środków ograniczających skutki lokalnych wezbrań, są tym bardziej ograniczone.

Szacunkowe koszty realizacji proponowanych w niniejszej koncepcji rozwiązań technicznych służących zmniejszeniu zagrożenia powodziowego w dolinie Uszwicy wraz z oceną podstawowych wskaźników techniczno-ekonomicznych proponowanych przedsięwzięć, zamieszczono w załączniku zeszytowym **ZZ-5**.

5. WNIOSKI KOŃCOWE

1. Działania na rzecz ograniczenia zagrożeń powodziowych w dolinie Uszwicy nie mogą zostać opisane jednym rodzajem środków ochrony przeciwpowodziowej. Konieczność zastosowania różnych praktyk w tym zakresie wynika z jednej strony, z obowiązku państwa zapewnienia ochrony przeciwpowodziowej na terenach zagrożonych, z drugiej zaś, poszukiwania efektywnych rozwiązań równoważących kryteria społeczne, gospodarcze i środowiskowe w podejmowanych środkach ochrony.
2. Kierunki rozwiązań służących zmniejszeniu zagrożeń w dolinie, nie mogą być podejmowane bez szczegółowej identyfikacji rodzaju, skali i miejsca występowania szkód powodziowych w skali całego dorzecza. W tym zakresie wymagana jest zmiana dotychczasowych praktyk w zakresie zbierania, ewidencjonowania i raportowania informacji o szkodach i stratach powodziowych w zlewni. Zamierzeniem celowym przedmiotowych zmian powinna być szczegółowa informacja przestrzenna o szkodach i stratach powodziowych w zlewni, ta zaś powinna być podstawą programowania uzasadnionych działań zaradczych, z jednoczesną ich hierarchizacją i wskazaniem odpowiedzialnych za bieżący stan zagrożeń.
3. Przygotowanie i wdrożenie konkretnych planów działań, pozyskiwanie środków i źródeł finansowania, w aktualnych uwarunkowaniach prawno-administracyjnych wymaga nie tylko prezentacji dokładnych działań, ich wyceny finansowej, ale przede wszystkim wymaga uzasadnień i rozwiązań znajdujących poparcie lokalnej społeczności oraz szeroko rozumianych środowisk przyrodniczych (w tym organizacji pozarządowych), co - zwłaszcza na terenach takich jak dolina Uszwicy - charakteryzujących się:
 - brakiem kompleksowych systemów ochrony przeciwpowodziowej i potrzebą podejmowania w wielu miejscach praktycznie „od zera” działań w zakresie poprawy warunków bezpieczeństwa powodziowego
 - zróżnicowanym i złożonym poziomem zagrożenia w dolinie i na terenie zlewni
 - dużym bogactwem walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz architektonicznych obszaru zlewnijest zagadnieniem bardzo złożonym, kosztownym, wymagającym wielu kompromisów i etapowego dochodzenia do rozwiązań docelowych.
4. W proponowanych w Koncepcji kierunkach rozwiązań (technicznych i nietechnicznych) służących zmniejszeniu zagrożeń powodziowych w dolinie zakłada się, że zagadnienie ochrony przed powodzią jest procesem ciągłym, z wieloetapowym osiaganiem pożądaných celów ochrony. Realizacja kolejnych etapów wynikać powinna z bieżących, najpilniejszych potrzeb w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, w całości zaś powinna

tworzyć strukturę spójną i skoordynowaną pod względem funkcjonalnym i charakteru przyjętych rozwiązań.

5. Zasadnicze cele ochrony przeciwpowodziowej w zlewni Uswicy, poza aspektem wymiernych korzyści społecznych i gospodarczych względem fragmentów doliny już intensywnie zagospodarowanych, powinny służyć poprawie stanu jakościowego cieków. Najważniejsze w tym zakresie to działania na rzecz modernizacji i systematyzowania gospodarek wodno-ściekowych w przestrzeni zlewni zurbanizowanych i przeznaczonych do zabudowy infrastrukturalnej. Wykazane w Koncepcji wzrostowe trendy przekształceń w użytkowaniu zlewni z terenów rolnych na rzecz zabudów, zwłaszcza w górskim, najbardziej newralgicznym pod względem formowania się wezbrań powodziowych, fragmente zlewni, wskazują na potencjalny wzrost zagrożeń przekształcania dynamiki i struktury odpływu powierzchniowego ze zlewni do Uswicy, z przeniesieniem oddziaływań do niższych, bardziej zurbanizowanych i podatnych na zalewy powodziowe fragmentów doliny - w części środkowej i dolnej.
6. Działania prewencyjne w zagadnieniu poprawy warunków ochrony przeciwpowodziowej w dolinie Uswicy, w aktualnym wymiarze posiadają ograniczony charakter i zasadniczo dotyczą działań operacyjnych w warunkach zaistnienia zagrożenia powodziowego w dolinie oraz lokalnych ograniczeń w zabudowie terenów zalewowych. Poza w/w, w dolinie nie są znane autorom Koncepcji inne programy prewencyjne redukujące ryzyko powodzi, zagrożenie bezpieczeństwa ludności oraz ograniczające straty materialne na terenach zalewowych doliny.
7. Zakres działań strategicznych w zarządzaniu terenami zalewowymi, wymaga sformułowania szczegółowych, wpisanych w uwarunkowania lokalne, warunków zabudowy terenów zalewowych. Podstawą do określenia warunków zagospodarowania tych obszarów powinno być wyznaczenie stref zagrożeń. Na etapie formułowania kierunków w zarządzaniu terenami zalewowymi Stref zagrożeń nie można jednak odnosić wyłącznie do zakazów, i w tym kontekście, sama informacja o zasięgu zalewu wodą o określonym prawdopodobieństwie, nie może stanowić wystarczającego kryterium do oceny ryzyka. Dla efektywnego i racjonalnego sposobu wykorzystania potencjału obszarowego w dolinach (skądinąd najbardziej cennego obszaru dla zabudowy) wymaga przeprowadzenia **oceny ryzyka zagrożeń powodziowych** i odpowiedzi na wspólne pytanie: *na jaki poziom zagrożenia się godzę?... z jaką gwarancją uzyskuję ochronę na zadane zagrożenie?*. Wykonanie takiej analizy, nie stanowi przedmiotu niniejszej pracy, niemniej jednak informacje zawarte w niniejszej Koncepcji... mogą stanowić materiał wyjściowy do rozszerzenia w przyszłości stosownych analiz w tym zakresie.

8. Niezależnie od w/w działań w obszarze zlewni, w aspekcie działań poprawiających aktualny poziom ochrony przeciwpowodziowej zabudowanych i zamieszkałych terenów doliny Uszwicy **bezwzględnie wymagane jest zastosowanie technicznych elementów ochrony przeciwpowodziowej czynnej i/lub biernej**, przy czym tę ostatnią formę ochrony postuluje się na podstawie wyników i analiz ograniczyć do zakresu działań uzupełniających - o zasięgu lokalnym.
9. Kierunki działań technicznych, powinny uwzględniać rozwiązania poprawiające (tym bardziej nie pogarszające) w przyszłości naturalnej retencyjności zlewni. Funkcjonalność rozwiązań powinna uwzględniać zwłaszcza:
 - a. Na obszarach zlewni o dużych spadkach terenu – uporządkowanie struktury i dynamiki odpływu ze zlewni do cieków –odbiorników, przebudowę konstrukcji mostowych.
 - b. Na terenach zlewni z równinną topografią terenu – zapewnić swobodnego spływu wód opadowych z użytkowanych rolniczo lub zabudowanych obszarów zlewni przez udrożnienie i właściwe utrzymywanie systemu istniejących koryt i rowów odwadniających, względnie jego przebudowę lub rozbudowę.
10. W aktualnych uwarunkowaniach co do skali zagrożeń powodziowych w dolinie Uszwicy oraz nieuzasadnionych lub ograniczonych możliwościach zastosowania środków ochrony w postaci wałów przeciwpowodziowych lub przebudowy koryta cieku, za podstawowy środek ochrony przeciwpowodziowej na tym terenie należy uznać zwiększenie retencji dolinowej z wykorzystaniem zbiorników retencyjnych usytuowanych w górnym odcinku doliny (powyżej Brzeska). Wpisując się w naturalne uwarunkowania hydrometeorologiczne tego fragmentu doliny (bardzo duża dynamika transformacji opadu w odpływ – 1 do 2 godzin) oraz topograficzne (wąskie doliny o dużym spadku koryt – ograniczenia pojemności zbiorników), funkcje skutecznej ochrony przeciwpowodziowej na tym terenie mogą pełnić jedynie samoregulujące się suche zbiorniki przeciwpowodziowe. Inne, poza powodziowymi, funkcje zbiorników na tym terenie należy uznać za nieuzasadnione i wymagające dodatkowych, dużych nakładów finansowych na rozbudowę proponowanych koncepcji zbiorników.
11. Rozważano w Koncepcji także inne rozwiązania techniczne poprawiające bezpieczeństwo powodziowe na terenach silnie zagospodarowanych. Rozwiązania te to:
 - a. bardzo ciężki system regulacyjny koryta, kosztowny (zarówno na etapie wykonania jak i utrzymania i konserwacji) i niekorzystny środowiskowo – bardzo trudny w realizacji, dodatkowo przenosi zagrożenia na dolne odcinki doliny;
 - b. rozbudowa obwałowań – jest racjonalna tylko na wałów istniejących; dodatkowe wydłużanie wałów skutkuje ograniczeniem

